

Asher ben Jehiel, ca. 1250-1327

שאלות ותשובות

לרבינו אשר בן יחיאל זצ"ל

מהדורה מתוקנת

עם תשובות חדשות
תיקונים על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
מראי מקומות והערות

בעריכת

יצחק שלמה יודלוב

עזר המשפט
מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ד

וצורת האומיות אינם שוות בכל המדינות. הרבה משונה כתב
ארצנו מכתב הארץ הזאת ואין פסול בשינוי הזה רק
שלא יעשה ההי"ן חתי"ן כפי"ן וכו' שם פרש בגמרא¹.

יב

74 רבוב לקרות צמורה אין דבר הגון כי מאחר שהוא מצרך
נריך שיקרא שלא תהא צרכה לצטלה. אמנם אם קורא
עם החזן ויודע להבין ולחבר האומיות ולקרותם עם החזן
מקרי שפיר קריאה אבל שיצרך הוא על מה שהחזן קורא
והוא לא יקרא כלל לא יחכן כלל. L

יג

שאלה ראובן ז'ה מחמת מיתה והקדיש צוואתו כרס אחד
להקדש אשקלונה על תנאי שתקח אשתו פירות
הכרס כל ימיה ואחרי מותה יקחו מפירותיו מאתים וזבצים
ויקנו בהם ספרים וילמדו בהם בני שמעון אחיו ואחרי זה יהיה
הכרס להקדש אשקלונה ויהיו פירותיו לשכר מלמדי תינוקות
ולקנות בהם ספרים שילמדו בהם ולקנות מהם ס"ת או מה
שיראה לזו. ופטר ועידי הצואה הם מקהל אשקלונה וטוענים
יורשי המה שאין ההקדש קיים כיון שלא נסתלקו עידי הצואה
מההקדש לא קודם הצואה ולא אחר כן הם נוגעין בעדות. עתה
ילמדנו רבינו אם ההקדש בטל מעיקרו לפי שלא נסתלקו ממנו
קודם ההקדש ואם יסתלקו ממנו עתה אם ההקדש קיים, וצ"ן כך
וצ"ן כך עד שיסתלקו אם יקחו היורשים הפירות אם לאו.

תשובה מה ששאלת אם ההקדש בטל מעיקרו לפי שלא
נסתלקו ממנו קודם ההקדש ואם יסתלקו ממנו
עתה אם ההקדש קיים. סילוק מועיל אף אחר המעשה
להכשירה למפרע כדאיתא בפרק חזקת הנזמים¹ וכי קא
מסלק נפשיה מי מסתלקי והתניא בני העיר שנגנב ס"ת
שלהם אין דנין צדייני אותה העיר ואין מביאין ראייה מאנשי
אותה העיר ואם איתא ליסתלקו תרי מינייהו ולידייניו שאני
ס"ת דלשמיעה קיימה וא"א לו להסתלק, אלמא סילוק מועיל
אף לאחר המעשה צ"ן לדנין צ"ן לעדות דעיקר משא ומתן הוא
על עדות, דהא דפריך וכי קא מסלק נפשיה מי מסתלק
אעדות פריך. ואע"ג דגבי עדות ציינן תחלתו וסופו בכשרות
היינו דוקא בפסול הגוף, כגון קרוב ונתרתק סומא ונתפתח
אבל בפסול מומן לא ציינן תחלתו וסופו בכשרות. אמנם יש
לדקדק כיון שכתוב צוואה שיקחו מן ההקדש ס"ת אי אפשר
להם להסתלק כיון דלשמיעה קאי, דנשביל ההקדש שיחנו
לשכר מלמדי תינוקות ולקנות ספרים שילמדו בהם לא הוו

נוגעין בעדותן כדאיתא צ"ן חזקת הנזמים² האומר תנו מנה
לעניי אותה העיר אין דנין אותה צדייני אותה העיר ואין
מביאין ראייה מאנשי אותה העיר, ומסתברא עניי שקלי ודייני
מיפסלי אלא אין דנין צדייני עניי אותה העיר ואין מביאין
ראייה מעניי אותה העיר, וליסתלקו צ"ן תרי מינייהו ולידייניו
ה"י צ"ת ואמאי קרי להו עניי דהכל עניי הם אלל ס"ת
כיון דאין להם ס"ת קרי להו עניי, ואי צעית אימא לעולם
כדקאמרת מעיקרא פ"י שכל בני העיר פסולין ולא מיקשי לך
עניי שקלי ודיינין איפסלי בעניי דרמו עלייהו פ"י שבני העיר
מפרנסין העניי שלהם נמצא שכל בני העיר נוגעין בעדות,
ופריך ה"ד אי דקייץ להו ליחבי תרי מינייהו מאי דקייץ להו
ולידייניו, דלא קייץ להו.

ואם בני עיר אשקלונה אינם נוחנין מממונם להשכיר
מלמדן לעניי עירם וגם העדים אינם עניי או כשרים
להעיד אמנם כיון שצוה לקנות ס"ת מן ההקדש לכאורה
נראה שאין סילוק מועיל. מיהו גם צוה אני אומר שסילוק
מועיל דהתם בחזקת הנזמים מיירי שאין ס"ת צעיר אלא זה
בלבד וכן משמע בני העיר שנגנב להם ס"ת שלהם וכן באיך
צרייתא דהאומר תנו מנה לעניי עירי דמוקי לה צ"ת מיירי
שאין ס"ת אחרת צעיר אלא זו שהיא רוצה לקנות מדקא'
שהכל עניי הם אלל ס"ת נשביל שאין להם ס"ת קורא אותם
עניי, אבל באשקלונה יש ס"ת אחרת צעיר הילכך אפשר להם
להסתלק שלא יקראו צוואתו ספר כשהוא צ"ה ואפי"ן אם
יקראו צו בעודו צ"ה לא מקרי הגאה כיון שאפשר שיקראו
בספר אחר. וכל זמן שלא נסתלקו כל הצואה בטלה כההיא
דירושלמי³ שהביא רב אלפא ז"ל צ"ק דמכות⁴ כתב כל
נכסיו לז' בני אדם והעדים כשרים לזו ופסולים לזו רבי
יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר [* אמר ר' אלעזר מתניתין
מסייע לרבי יוחנן מה שניס] נמצא אחד מהם קרוב או פסול
עדותן בטלה אף ג' נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן
בטלה ומונין אפילו מאה ת"ל עדים. וכן יש תשובה בספר אבי
העזרי⁵ שציימו אירע מעשה באחד שחילק נכסיו במתנת שכיב
מרע לכמה בני אדם כאחד צפני עדים ושוב נמצא שהיו
קרובים לא' ממצבלי המתנה ובטל כל המתנה מכח הירושלמי
שהבאתי. ואני שאלתי דבר זה לרבינו מאיר ז"ל⁶ וכתב לי
תשובת אבי העזרי מה⁷ שכתב רבינו אפרים⁸ ובעל העיטור
ז"ל⁹ והסכים גם הוא שכל העדות בטלה.

נאם הכותב אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל¹⁰

בכ"י. וראה מבוא לראב"ה ע' 178. 6 שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס
ברלין ע' 243 סי' רמו. 7 בכ"י: ומה (א. ע' 132). 8 ראה י'
שציפנסקי, רבינו אפרים, ע' 316, וש"נ. 9 מהדורת ר' מאיר יונה חלק
א' אות ק קבלת עדות דף ס. 10 בכ"י נוסף כאן: ומלשון הצואה
נראה היה לפרש לדקדק תנאי הצואה לקנות בהם ספרים שילמדו ולקנות

יא 1 שבת קג, ב.
יג 1 ב"ב מג, א. וראה בענין זה לקמן כלל ס ס"א. 2 שם.
3 מכות פ"א ה"ו (ד, ב); גיטין פ"א ה"א (א, ב). 4 מכות פ"א סימן
אלף סג (ג, א מדפי הרי"ף). 5 לדברי מהר"ם מרוטנבורג, המביא
תשובה זו — ראה להלן — תשובת אבי העזרי בסי' תתקלא, שעדיין

5

Isselein, Israel ben Elthabiah

ספר

תרומת הדשן

חיברו ויסדו חד מרבוותא קמאי דפקיעי שמייהו
הגאון הנורא רבינו ישראל זלה"ה
אשר נודע שמו בשערים ומכונה בין האשכנזים
בשם רבי איסרלאן תלמיד רבינו עוזר משלעזיא
תלמיד תלמידו של מהר"ם מרוטנבורק ז"ל

חלק ראשון

שאלות ותשובות

ערוך ומוגה עפ"י כתבי יד בתוספת תשובות חדשות
עם
ציונים מקורות השוואות והערות

מאת
שמואל אבימן
בלאאמ"ר הגאון מוהר"ר משה שליט"א

פעיה"ק ירושלים תובכ"א
שנת תשנ"א לפ"ק

סימן כא

שאלה: מומר שעודנו עומד ברשעו או שנפגד ברשעו, האך קורין לבנו לעלות לתורה.
תשובה: יראה דיקראו בשם אבי אביו כמו אביאסף בן יצהר², וכן מצאתי אחר כך בספר החסידים³. ומאחד מהגדולים שמעתי שרבו אחד מהגדולים⁴ השיב לו שיקראוהו בנו בשמו לבד. ואין נראה דהוה ליה גנאי שיקראוהו בשינוי מאחרים⁵, ושפיר דמי לקרות אביאסף בר יצהר כדכתיב⁶ הידעתם את לבן בן נחור⁷ ומפיכרשת בן שאול ירד וגו'⁸. הנראה לעניות דעתי כתבתי.

סימן כב

שאלה: הא דפסיק תלמודא (מגילה כב, א) דאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים ואין משירין בפרשה פחות משלושה פסוקים, אי יש לומר בפרשה פתוחה דווקא או אף סתומות, וגם אם מסיים בפרשה עצמה שהיא פתוחה אלא שיש ג"כ פתוחה לאחרים בפתות משלשה פסוקים אם יש קפידא אלא לא.
תשובה: יראה דאין חילוק בענין זה בין פרשה פתוחה לסתומה¹, דתלמודא קרי להו לתרווייהו בכמה דוכתין פרשה זו כזו², והכא נמי סתמא קאמר אין מתחילין בפרשה. וכן הביא לי דאיה אחד מהגדולים³ מפסק הגאונים⁴ דאין חילוק. ונראה להביא ראיה מבוררת מן התלמוד דבפי הקורא את המגילה מעומד (מגילה כא, ב) אתיא בעי מיניה רב ששת מרב⁵ פרשת ראש חודש קרינן וכו' עד וביום השבת דהוה תרי ובראשי חדשיכם דהוה חמשה היכי ניעבד ניקרי תרי מהא ומהא אין מתחילין בפרשה פחות משלושה פסוקים, ניקרי תרי מהא ותלתא מהא פשו להו תרי ואין משירין בפרשה פחות משלושה פסוקים, פי' פשו להו מקמי דוכתדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח וגו' (והיא) [והיא] פרשה דוכתדש הראשון סתומה וקפיד תלמודא, אלמא אין חלוק, ומאותו סוגיא יש נמי להוכיח דהיכא דמסיים בפרשה עצמה דאין קפידא, דאי משירי בפתות משלושה מקמי פרשה אחרת, דקאמר התם ופרשת צו דאיהי תמניא פסוקי היכי קרינן, ומסיק דאי קרי להו לתרי כל חד ארבעה פסוקים שפיר דמי ואף על גב דהשני היה צריך לקרות עד וביום השבת ומסיים שם ואז משירי פחות משלשה מקמי דוכראשי חדשיכם שהיא פרשה פתוחה ושם מסיים, אין קפידא לפי טעם ממפורש בתלמוד מפני מה אין מתחילין או משירין פחות משלשה יתיישב שפיר דאין קפידא היכא דמסיים בפרשה עצמה⁶.

סימן כג

שאלה: הא דאמרינן (ברכות ה, א) לעולם ישלים אדם פרשותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, מי מחייב נמי להשלים בכל יו"כ פרשות שקורין שחרית

סי' כא: 1. רמ"א (סי' קל"ט ס"ג). ועי' בתשו' מהר"ם פאדוה (סי' פ"ז), ושם הביא ממנהיר נפתלי כ"ץ שהביא תשו' הרא"ש חלוקה ע"ד רבינו ומהרמ"פ השיב דההיא דהרא"ש מיירי בגדול שכבר עלה לס"ת עד שלא המיר אביו דת. ובכ"ז עי' ריב"ש (סי' ל"ד) ובתשו' אמרי יוסף (סי' ס"ד) ועי' יוסף אומץ לגחיד"א (סי' י"א) ושאלת יעב"ץ (סי' קס"ה) [ועי' שי"ך חו"מ סי' רנ"ז סק"ג ופת"ש סי' רמ"ז סק"ב]. ועי' בתשו' בעלי התוס' (סי' ג'). 2. דוגמא נקט דאביאסף בנו של קורח היה וקורח בנו של יצהר, ואינו מקרא כ"ש. 3. סי' תשצ"א. 4. בכ"ז אוסף מרצבכר 43 סי' קל"ט [וצ"ע כנ"ל לעיל סי' י' הער' 4] ועי' מהר"ם פאדוה (סי' פ"ז) בזה. 5. עי' מהרמ"פ שם שהכריע שכל שיש לחוש לבזיון או לאיבת המומר יקראוהו בשם אביו ועי' ב"ש (אבהע"ז סי' קכ"ט סק"ט). 6. בראשית כט, ה. 7. עי' מגן גיבורים (שם סק"ב) שכתב דלפי מש"כ בפי' הטור עה"ת בפסוק זה ליכא ראיה דהתם שאני דכיון שהיה סבו מפורסם ע"כ קראו ע"ש. אכן למש"כ הרמב"ן שם דמשום שהיה אביו כוזב קראו ע"ש סבו שפיר איכא ראיה להתה"ד. ועי' עוד באורך. אכן עי' תנחומא כתי' והביאו כמבוא לתנחומא [ר"ש בובר עמ' סט, ב] ומשם בהער' לס"ח שם שכתוב מפורש בתנחומא שם על פסוק זה "מכאן שקורין בן משומד לס"ת ע"ש וקינו" ע"ש. 8. שמואל א. יט, כה.

סי' כב: 1. רמ"א (סי' קל"ה ס"א). 2. עי' גר"א שם שכתב דגם סתומה נקראת פרשה כדאיחא בשבת פ"ב ובת"כ בפי' ואם מן הצאן וכו', ע"ש. 3. ל"מ במדויק, ועי' מהר"ז בינגא הלכ' ר"ח סי' כ"ה. 4. עי' מפתח לתשוד"ג מילר עמ' 211. 5. בגמ' לפנינו הגירסא בעא מיני עולא בר רב מרבא. 6. רמ"א שם ועי' ט"ז (שם סק"א) שנתן טעם לדבר, ועי' ב"ח שם, ומש"כ לתמוה להט"ז הג"ל מיושב. [ועי' או"ז ח"ב סי' מ"ד ועי' מג"א (שם סק"ב) שהאריך לתמוה ע"ד רבינו, וכמגן גיבורים (שם סק"ב) יישב דעת רבינו היטב. ועי' מהר"ל (סי' נ"ד) וכו'.

תשובה: יראה שלא נהגו להשלימו, ואין בידי טעם וראייה כל כך. ואין לדקדק מפרש"י דפי' ישלים אדם פרשיותיו של כל שבת ושבת, משמע דווקא מה שקורין בכל שבתות השנה, דאיכא למימר אורחא דמילתא נקט, וה"ה מה שקורין ביו"ט, דלאו כי רוכלא הוא. אמנם נראה קצת ראייה, מהא דכתב בהגה"ה במיימוני בשם רבינו שמחה ז"ל וז"ל: אע"פ שעיקר מצוה כל פרשה ופרשה עם הצבור אם לא עשה כן ישלים כולם בשמיני עצרת שבו גומרים הצבור ובלבד שלא יקדים ולא יאחר יום אחד מן הצבור, ע"כ. מהכא נראה מדקבע היום שבו גומרים הצבור חמשה חומשי תורה בכל שנה, משמע דעיקר חיוב דאצריכו רבנן להשלים פרשיות עם הצבור, היינו כדי שכל אחד מישראל יקרא לעצמו כל התורה מראש ועד סוף בכל שנה כמו שעושים הצבור, מש"ה צריך לסיים ממש באותו היום שמסיימין בו הצבור דאע"פ שלא קרא כל השנה עמו, אחר גמר מצות אולינן בכליה דוכתא. וכן משמע מלשון

הרמב"ן¹ דטעמא הכי הוא, דכתב ז"ל: דאע"פ שכל אדם שומע כל התורה בכל שנה בצבור חייב לקרותו לעצמו בכל שבוע ושבוע² סדר של אותו שבת. וכיון דטעמא דהשלמה הכי הוא, נראה דלא אצריכו רבנן אלא שישלים פרשיות של כל התורה רק פעם אחד בשנה, וא"כ לא צריכין להשלים פרשיות של יו"ט ושל ארבע פרשיות ומוספין אחרים דהשלימו כל אחת בשבתו. אמנם נראים הדברים דלפי פירוש רבינו חננאל דפליג על רבינו שמחה, כדאיתא בהגה"ה התם ולא מפרש ההיא דרב ביבי בר אביי בפרשיות דכולה שתא, בהך סברא פליגי, דלהיא גירסא ופי' אין טעם השלמה, בשביל שיסיים התורה בכל שנה כדפרש"י, אלא אפשר כדי שיהא רגיל כמה שהצבור קורין וא"כ היה צריך להשלים פרשיות של יו"ט ומוספין לפי טעם זה. ומ"מ אפי' אי הכי הוא מתיישב המנהג לדעת אינך גאונים, וקרוב בעיני שלא נהגו רבותינו להשלים.³

סימן כד

שאלה: מה שנהגו באושמור"ן וכן במקצת מדינות שפרשת שירת הים ועשרת הדברות בשבתות שחלו אותן הסדרות, וכן בשבועי של פסח וביום ראשון דשבועות, כשמגיע ש"צ לקרוא אותן פרשיות אינו קורא אלא מתחיל אותן והקהל קורין אותן מחומשים שלהן והש"צ מסיים בס"ת רק פסוק האחרון בקול רם, יש ליישב מנהג זה או לאו.

ליכא עשרה שומעין. והא דבעינן בלחש היינו משום שלא יבטל אחרים משמיעה, ובנדון דידן דכל הקהל קורין ולא שומעין אין קפידא בקול רם הואיל ובאותו ענין קעסקי משום חבוב הפרשיות שרוצים לקרות כל אחד בעצמו והש"צ קורא אותן מס"ת נפקי בקריאותה אפי' לא שמעי לה, דבסתמא דמילתא איכא אחד או שנים אצל הש"צ ששומעין קריאתו, ואע"פ דאינך לא שומעין די בכך דכל הפחות מעשרה חד הוא.

תשובה: יראה דיש ליישב בטורח ולא ברווחא דמילתא כלל. ונראה דסמכין אהא דכתב א"י ז"ל: דכיון דנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה ודווקא בקול רם אבל בלחש שרי אם יש עשרה ששומעין קריאת התורה, ולקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בעת קריאת התורה שרי לכ"ע, עכ"ל. ופירש בהגה"ה במיימוני⁴ הטעם דשרי משום דבאותו ענין קעסקי והשתא שמעינן מינה היכא דעסקי באותו ענין אין צריך לשמוע קה"ת, אפילו ליכא עשרה ששומעין קה"ת. כך משמע בא"י הגדול, דהא דכתב: ולקרוא שנים מקרא ואחד תרגום שרי לכ"ע קאי אמאי דכתב לעיל מיניה דברי הגאונים, דחד מצריך בלחש וחד מצריך שיהא עשרה שומעין, וקאמרינן עלה דשנים מקרא ואחד תרגום שרי לכ"ע, אלמא אפי' אי

אבל אין ליישב המנהג דמשום דבלאו הנך פרשיות קורין שבעה בתורה שהן חובת היום ואתם שקורין מהנך פרשיות קורין לו ג"כ ג' פסוקים קודם שיגיע לפרשה זו ובהא נפקין אפילו אי לא הוה קרינן הנך פרשיות כלל. דהא ליחא דבהגה"ה במיימוני⁵ כתב שאם קרא (ודל) [ודלג] פסוק אחד אם הוא במנחה בשבת או בשני והמישי א"צ לחזור אם קוראין י' פסוקים בלא הדילוג, אבל בשבת אם דילג פסוק אחד חוזר וקורא אותו אפי' לאחד שהפטיר והתפלל מוסף. הא קמן, דאפילו פסוק אחד מעכב בשבת כ"ש פרשה כולה. ואע"פ שישבתי המנהג מ"מ נכון למי שמדקדק במעשיו שיעמוד אצל השליח צבור ויקרא עמו אותן פרשיות מס"ת, ואם אינו

סי' כג: 1. ב"י ושו"ע (סי' רפ"ה ס"ז) ועי' תשו' כנה"ג (סי' נ"דח). 2. ד"ה ישלים. 3. פ"יג מתפילה אות ש'. 4. עי' מג"א (שם סק"יב). 5. צ"ל הרמב"ם - פ"יג מתפילה הכ"ה. 6. משמע דכל השבוע יכול להשלים וא"צ דווקא בשבת [עי' תשו"ג - ליק (סי' ז') וראב"ו (סי' פ"ח) ורוקח (סי' נ"ג) ואו"י (ח"ב סי' מ"ב) וראב"יה (ח"א סי' כ"ב) ושכלי הלקט (סי' ע"ה) והעתיים (עמ' 244) והוא מח']

יודע לקרות ישמע קריאת ש"צ, אך בשביעי של פסח וביום ראשון דשבועות אין קפידא כ"כ, הואיל וקראו

L

סימן כה

היה דש בעירו ולא קאמר אם היה דש בעיר כדקתני בתר הכי אם אנשי רוב העיר מלאכתן בכך מותר, משמע דלהכי קאמר בעירו לאשמועינן דבעינן יב"ח, כדאיתא פ"ק דב"ב (ו, ב) ד"ל דלא איתא לדקדק הכי אלא אתא לאשמועינן דדוקא בעירו מהני דש כל ל' יום אבל אם הלך באקראי לעיר אחרת ושהה שם ל' יום לא מהני, דבעירו [דש] כיון דדר החם או אתא למידר החם רגילי אינשי דשקלי וטרו בהדיה ודשו ביה בני מתא משא"כ בעיר אחרת. ומ"מ נראה דלאו דווקא דאתי למידר החם שיהא אחד מבני מתא אלא אפילו אתי להחם כדי להיות שם מלמד תינוקות או סופר או משרת שנה או חצי שנה חשיב נמי דש בעירו בל' יום, דבכה"ג נמי בני מתא רגילי ושקלי וטרו בהדיה.

שאלה: הא דאמרינן (פ"ב) [פ"ג] דמגילה (כר, ב) כהן שיש לו מומין בעיניו או בידיו לא ישא את. כפיו. ואם דש בעירו מותר. איזה שיעור יש ברבר שנקרא דש בעירו.

תשובה: יראה דאם שהה בעיר ל' יום נקרא דש בעירו, דלכל מידי דתלוי בהרגל סגי בל' יום², כדאשכחן גבי הזכרת משיב הרוח ומוריד הגשם, דאמרינן בירושלמי דכל ל' יום בחזקת מה שהוא למוד בתחלה אבל לאחר ל' יום כבר הוא מורגל לומר מה שהתחיל מחדש. אלמא דסגי בל' יום להרגיל לשונו, ה"ה להרגיל ראות העין. וה"נ אשכחן בכמה מילי דצריכי שיהיו זמן וקצבו להן חכמים ל' יום. ואין לומר מלשון התלמוד יש להוכיח דבעינן י"ב חודש מדקאמר אם

סימן כו

לפי שהוא צריך בברכה שניה לומר לפני הכהנים כל תיבה ותיבה ובענותו אמן לא יוכל לכונן מהר ולהתחיל ברכה שנייה ויטעה. נ"ל דרוצה לומר ויטעה הכהנים דבטעות דידיה לא הוי נפקינן מינה, דבימי תלמוד לא הוה מנוסח התפלה, כדאיתא במס' מגילה בשם מהר"ם³, וא"כ הואיל וחיישינן לטירוף דעת דמקרא משום טעות דכהנים כל שכן חיישינן לטירוף דעת הכהנים גופייהו. והדבר ידוע שאפילו הנוגנים הבקאים כשרוצים לצאת מניגון לניגון בתכף צריכין לכיון ולדקדק יפה להשמיע קול שוה ומיושר וע"י טירוף דעתם שלא ידעו איזה פסוק או תיבה יתחילו. ואין נראה כלל לומר כיון דהמקרא קורא לפנייהם לא יטעו⁴, דאם תיטרף דעתם ישכחו ג"כ קריאת המקרא.

שאלה: כהנים המנגנים ברכת כהנים כשעולין לזוכן, שרי להו לנגן שנים או שלשה נגונים כגון בכל פסוק ופסוק או בכל תיבה נגון אחר או לא.

תשובה: יראה דלא כשר למיעבד הכי, ואע"ג דמנהג לנגן ברכת כהנים בנעימה והכהנים היודעים להנעים הניגון בברכתו הרי הן משוכחים, וה"נ משמע בתלמוד שיש להנעים הניגונים דקאמרינן בפ"ב דקידושין (עא, א) ושמעתי שהיה מבליעו בנעימות עם אחיו הכהנים, מ"מ אין לנגן רק ניגון אחד מתחילה ועד סוף משום דאיכא למיחש לטירוף דעת¹, דטובא חשו רבנן לטירוף דעת הכהנים בברכתן, כדחנן בפ' אין עומדין (ברכות לד, א) ולא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטירון, ע"כ. ופירש רש"י² שלא תיטרף דעתו ויטעה

4. ב"י ושו"ע (סי' קל"ז ס"ג) וע"ש בנו"כ, וע"י בתשרי מהר"ם לובלין (סי' פ"ה) מה שלמד מד' רבינו דלא החמירו בקביעת המועדות. ובמג"א שם תמה ע"ד וע"י מגן גיבורים (שם סק"ד) שיישבו.

סי' כה: 1. שו"ע (סי' קכ"ח ס"ל) ובב"ב שם חולק ע"ד דא"כ נתת דברך לשעורין וע"כ כתב דאפי' באקראי תוך ל' חשיב דש. וע"י פרי"ח שכתב ע"ד שאינם מוכרחים. 2. ע"י מג"א (שם סקמ"ד). 3. ע"י ב"ח שם שדחה הראיה מב"ב.

סי' כו: 1. שו"ע (סי' קכ"ח סכ"א) ועט"ז (סקט"ז) שזוה לימד על התזנים שמזמרים ביו"ט תבכרן צורנו בנגונים רכים דלא יפה הם עושים. וע"י א"ר שיישב המנהג, וע"י משנ"ב (סקפ"ב) ושם כתב (סקפ"ג) דה"ה שלא יזמרו כ"א ניגון אחד, ע"ש. 2. שם ד"ה מפני. 3. במרדכי סי' הו"ז. 4. משא"כ דהמקרא עניו הו"ע ורצתה מח' היא ויטורי הוא רפי' הגמי' שם. ע"י סמ"ג ועש"י (כ"י) וחוס' סוטה (לט. ב ד"ה אין). וע"י

קמא א וצריך לקרות מעומד וכו'. כתב ז"י משמע דוקא הקורא צריך לעמוד אבל לא שאר הציבור וכו' עכ"ל מיהו יש נזהגים לעמוד בשעת קריאה וכן כתב המרדכי על שם מהר"ם שהיה נוהג כך ע"ש צפרק רבי אליעזר דמילה אכן נראה דלאו מדינה היה נוהג כך אלא כיון דצריך כל אדם להעלות על דעתו כששומע הקריאה מפי הקורא כאלו קיבלה באותה שעה מהר סיני וכן כתב בספר הזהר ומצינו ז"י וזהר סיני היו כל ישראל עומדין כדכתיב (דברים ה ה) אנכי עומד בין יי וביניכם לכן הגון וראוי שיהו עומדין בשעה שקורא בס"ת אבל בין גברא לגברא פשיטא דאין צריך עמידה אף לנהגין לעמוד בשעה קריאה אבל מדינה אין צריך לעמוד אלא הקורא ובשעת קריאה והאידנא שהשליח ציבור מקרא והעולה גם כן חייב לקרות מלה במלה בלחש שניהם צריכין לעמוד בשעת הקריאה ואלא לסמוך דמה שהשליח ציבור קורא במקומו כאלו הוא קורא דיינין ליה כמו

סימן קמא

פרטי רמזי דינים החבואים בזה הסימן

[א] צריך לקרות מעומד לגמרי בלא סמיכה: [ב] לא יקרא שנים: למה נהגו בשליח ציבור קורא: העולה לספר תורה יקרא בנחת עם שליח ציבור: מי שאינו יודע לקרות כשמקריין אותו אם קורין אותו לספר תורה הוא ברכה לבטלה: [ד] חזן העומד לקרות צריך שאחר יהא עומד ומחזן עליו: [ה] אין הקורא רשאי לקרות עד שיכלה אמן מפי הצבור:

קמא ב פרטי רמזי דינים החבואים בזה הסימן [א] אין צריך לעמוד בשעת קריאת התורה: סומא אינו עולה לקרות בתורה כלל: כהן או לוי שאינם יודעים לקרות: [ב] העולה קורא עם שליח צבור בנחת ואסור לו להשמיע קולו: [ג] אם אסור להעמיד מקרא שיטייע לעולה לקרות בתורה: [ד] אם יכולים לקרות שני אחים זה אחר זה וכן בן אחר האב: [ה] באיזה צד עולה לקרות בס"ת ובאיזה צד יורד: [ו] טעם למה קורין ישכבנה במקום ישלנה אע"פ שאסור לקרות אות אחת שלא מן הכתב:

א וצריך לקרות מעומד דתנן (כא) הקורא את המגילה

עומד יושב. כלומר אם רצה עומד אם רצה יושב ובגמרא (ספ) תנא מה שאין בן בתורה ופירש רש"י מה שאין בן בתורה שאין קורין בתורה בציבור מיושב ומשמע דדוקא הקורא צריך לעמוד אבל לא שאר הציבור וכן נוהגים ואף על פי שהמרדכי כתב צפרק רבי אליעזר דמילה (שנת סי' תכז) שהר"מ (משב"ץ קטן סי' קפג)

א (ה) וצריך לקרות מעומד דתנן (ב) הקורא את המגילה יושב (ג) יצא (ד) מה שאין בן בתורה. (ה) ומטעם זה נמי צריך ליזהר שלא ליסמך דאמרינן בפרק ב' דובחים עמידה מן הצד פירוש על ידי סמיכה איכא בינייהו לרבנן לא הוי עמידה: ב וצריך שלא יקראו שנים דתנן במגילה קראוה שנים יצאו מה שאין בן בתורה

שכתב הר"ר יונה דצין נשתתק ומצינו בית יוסף צמין ק"מ (ד"ה ירושלמי): ב וצריך שלא יקראו שנים וכו' עד יקרא בנחת עם השליח ציבור וכו'. ומיהו צריך לקרות מתוך הכתב אבל אם אינו קורא מתוך הכתב אי נמי סומא כתב ז"י ב"ו יש מחלוקת יש אומרים שצרכו לצטלה אף על פי שהוא קורא מלה במלה אחר קריאת השליח ציבור ולא יעלה לס"ת כלל ויש אומרים דשפיר דמי כיון שהשליח ציבור קורא מתוך הכתב והוא קורא אחריו וכבר נהגו לקרות סומא לס"ת בפני גדולי עולם ולא מיתו כי סמכו על מהר"י מולין (קריאת

היה עומד בשעת קריאת התורה (א*) וכן נוהגים קצת אשכנזים ורפשיים, בהלכות קטנות (מרדכי סי' תתקסח) כתב יש עומדים בשעת קריאת התורה ומצינים ראייה מדכתיב (נחמיה ח ה) (ובפתחו) (וכפתחו) עמדו כל העם ואין ראייה מכאן דבטובה (לג). מפרש עמדו לשון שתיקה והכי משמע בירושלמי (מגילה פ"ד ה"א) דההוא גברא דהוה קרי וסמין א"ל עמוד מה נמינה צעמיה ובאימה וכו' משמע דוקא לתון יש לעמוד עכ"ל. וכן כתב רבינו בקוף סימן קמ"ו בשם רב שר שלום: ובטעם זה צריך ליזהר שלא לסמוך דאמרינן בפרק שני דובחים עמידה מן הצד איכא בינייהו וכו'. כלומר דמניא

החם (ט): כיצד קידוש ידים ורגלים מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית [ומקדש] רבי יוסי ז"ר יהודה אומר מניח שתי ידיו זו על גבי זו שתי רגליו זו על גבי זו ומקדש אמרו לו הפלגתה אי אפשר לעשות כן שפיר קאמרי ליה אמר רב יוסף ותצירו מסייעו מאי צינייהו אמר רבי עמידה מן הצד איכא צינייהו ופירש רש"י עמידה מן הצד כגון זו שאינה בלא סיוע לרבנן לא הויה עמידה ואין עמידה צעין כדמפרש לקמן. וכתב שם התוספות (ד"ה עמידה) ונראה [פ] שקורין בתורה שלא לסמוך משום דאמרינן צפרק הקורא את המגילה עומד דבתורה צעי עמידה וצירושלמי נמי אמרינן דאסור לסמוך. וכן כתב הרא"ש בריש פרק הקורא את המגילה עומד אמאי דאמרינן ומנא לן דקורא בתורה צריך להיות עומד א"ר אבהו דאמר קרא (דברים ה כח) ואתה פה עמוד עמדי ואפילו לסמוך אסור כדאימא בירושלמי רבי שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חזא למד צר נש תרגס וסמין לעמודא אמר ליה אסור לך כשם שיתנה צאימה כך אנו צריכים לנהוג בה צאימה. ומיהו אם הוא בעל בשר כתב המרדכי צפרק קמא דברכות (סי' טו) בשם הירושלמי

בן דשרי:

ב וצריך שלא יקראו שנים דתנן במגילה פרק הקורא את המגילה עומד (שם) קראוה שנים יצאו ובגמרא תנא מה שאין בן בתורה. וכתב הרא"ש (סי' ה) שבתורה אין קורא אלא אחד אומד לקרות בתורה ואין שליח ציבור קורא עמו ומה שנהגו האידנא ששליח ציבור קורא שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות כדתנן (נזירים פ"ג מ"ו) גצי בכורים בתחלה מי שידע לקרות קורא ומי שאינו יודע לקרות מקריין אותו נמנעו מלהציא מפני הצושה התקינו שיהו מקריין את הכל ואין הדמיון נראה לי דהתם

דרכי משה

קמא (*א) שנאמר (מלכים ב כג א) ויעמדו (כל) העם בברית וכו' (מרדכי שם א):

פרישה

קמא (ה) וצריך לקרות מעומד. ודוקא חזן אבל שאר העם לא (וכו') [צ"ל]: (ב) הקורא את המגילה יושב וכו'. לשון המשנה כמו שהציא ז"י הקורא את המגילה עומד ויושב כלומר אם רצה עומד ואם רצה יושב וכו'. לשון המשנה כמו שהציא ז"י הקורא את המגילה עומד ויושב כלומר אם רצה עומד ואם

נמנעו מלהביא צבורים ועברו על מה שכתוב בתורה אבל הכל הנקראים יקראו והאחרים ימנעו ומחמת הנושה יחנו לב ללמוד הפרשה אלא נראה הטעם לפי שאין הכל בקיאים בטעמי הקריאה ואין הציבור יודעים בקריאתו והוא צעיר כידוע ואם לא יקראוהו אתי לא יצטרך שיהיה ציבור לכן החקיקו שיקרא שליח ציבור וכו' עד ולא מסתבר שיצרך על קריאת שליח ציבור. וגם הר"ן כתב בפסק הקורא את המגילה עומד (י"ט סו"ט) גבי שמונה פסוקים יחד קורא אותם שמה שנהגו עכשיו ששליח ציבור קורא בקול רם אפשר שהנהיגו כן כדי שלא לבייש מי שאינו בקי לקרות בדקדוק הקריאה:

המורה ע"י קצ"ט שפסק כך ודלא כהסכמת ז"י דאוסר וכך נראה עיקר לטע"ד אלא מיהו נראה לי דוקא סומא תלמיד חכם אבל סומא עם הארץ אין לקרות כלל דאפילו אינו סומא לא היה ראוי לקרותו לכתחלה אלא כיון שנהגו לקרות עם הארץ אין לנו לבטל המנהג כי היכי דלא ליטו לאינצויי אבל סומא עם הארץ אין לקרותו לט"מ כלל:

אלא אחד קורא אותו שעולה ואין שליח צבור קורא עמו. ומה שנהגו האידנא ששליח צבור קורא פירש אדוני אבי הרא"ש ז"ל לפי שאין הכל בקיאים בטעמי קריאה ואין הציבור יוצאים בקריאתו והוא בעיניו כידוע ואם לא יקראוהו אתי לא יצטרך שיהיה ציבור לכן תקנו שיקרא שליח צבור שהוא בקי בקריאתו. ומכל מקום גם העומד לקרות יקרא בנחת עם שליח צבור [א] שלא תהא ברכתו לבטלה. והא דאמרינן שלא יקראו שנים פירוש בקול רם דטעמא [א] משום דתרי קלי לא משתמע. ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו ש"צ (ו) והוא ברכה לבטלה ולא מסתבר שיצרך על קריאת ש"צ עד כאן. (ו) ומיהו אם יודע לקרות כשמקרינ אותו ממנו ג' דשפיר דמי:

ג' (ס"י יב) אם קורא עם החזן ויודע להצין ולחבר האותיות ולקרותם עם החזן מיקרי שפיר קריאה אבל שיצרך הוא על מה שהחזן קורא והוא לא יקרא כלל לא יחכן עכ"ל והטעם מפני שארץ שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקרינ אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אוח אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב רבינו ירוחם (נ"ב ח"ג כ.) בשם תשובת הרשב"א (ח"ו סי' קס"א) וכן כתוב בשבלי הלקט (ס"י לו) וכן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפילה (ה"ח) שכתב שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו מינה אחת וכן נראה (מההיא) ד' מלשון תשובת הרא"ש שכתבתי וכן כתב הריב"ש בפ"ג מהלכות תפילה (ס"י רד) והביא ראיה לדבר וכן כתב מהר"י ק' חצ"ח ז"ל ודלא כדכתב נמוקי יוסף (מגילה כד. ד"ה ר' יהודה) בשם ספר האשכול (ח"ג עמ' 69) דהא דתנן פירק הקורא את המגילה עומד סומא אינו קורא בתורה ה' היינו לומר דאינו קורא על פה אבל אוקומי אינש אחרינא שפוחת ורואה והסומא מצדק ועומד בצדו שפיר דמי והכי מצי עביד חתן סומא עכ"ל וכן מנאמי בשם ספר הגדה דסומא כהן קורא בתורה ואין לסמוך על דבריהם נגד כל הני רבותא (א). וכבר כתבתי בסימן קל"ט (בראש) בשם רבינו סעדיה שאם הם צריכים לזה האיש שאינו יודע לקרות שיעלה לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר וזלמו יראה שליח ציבור אם כשיקרא לו מלה צמלה יכול לאמר יכול לקרות ואם לאו לא יעלה ע"כ וה"ל למה יערימו עצמם הציבור צדק ימחול כהן זה על כבודו לישראל גדול ומופלג בחכמה שיכול למחול על כבודו לאיש כזה כמו שנתבאר בסימן קל"ה (ק"ט. ד"ה ומ"ש רבינו) וי"ל דמיידי כשאין שם אדם גדול ומופלג בחכמה אי נמי כשאין כהן זה רואה למחול על כבודו עסקינן וכן צריך לומר על כרחך בלוי שאינו יודע לקרות דקאמר דנשאנו רואה למחול על כבודו לכהן מיידי שאם לא כן יקרא הכהן פעמים ולמה נטרה לקרות לוי שאינו יודע אלא ודאי כדאמרינן. ומיהו יש לדמות דכל היכא דאיכא לוי ואפשר צ"ה עדיף טפי מקריאת כהן פעמים וכן כל היכא דאפשר בקריאה כהן עזמו עדיף משימחול כבודו לגדול ומופלג בחכמה. ואפשר דנשכחות וימים טובים מיידי שאינו יכול הכהן למחול על כבודו ולדידן אפילו בשני וחמישי נמי לא כמו שנתבאר בסימן קל"ה (ק"ט. ד"ה ונראה): ומתוך דלשון הרא"ש שכתב רבינו יתבאר לך שארץ העולה לקרות בנחת עם שליח ציבור כדי שלא תהא צרכו לבטלה. וכן כתבו החוספות בסוף פרק קמא דנבא בתרא (טו. ד"ה שמה פסוקים).

דרכי משה

(א) ובמהרי"ט (הל' קריאת התורה) כתב דנוהגין לקרות סומא לספר תורה ולי נראין דברי ב"י *

פרישה

משום דתרי קלי לא משתמעי וכו'. עיין בדרישה: (ו) והוא ברבא דבב"ב וכו'. והטעם מפני שארץ שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקרינ אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אוח אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב רבינו ירוחם בשם תשובת הרשב"א וכן כתב בשבלי הלקט: (ו) ומיהו אם יודע לקרות כשמקרינ. נראה דדוקא לקרות מתוך הספר קאמר וכן דקדק לשון תשובת הרא"ש

דרישה

קמא [א] משום דתרי קלי לא משתמע. כתב ב"י ומשמע מתוך דברי הרא"ש דצריך העולה לקרוא בנחת עם השליח צבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה וכן כתבו החוספות סוף פרק קמא דב"ב ור"י אבוהב כתב שמעתי שכתוב בספר הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל ואני זכיתי למוצאו והוא בפרשת ויקהל וכתב לבטוף ומיהו אפשר דאפילו לדברי הזוהר רשאי לקרות עם השליח צבור והוא שלא ישמע לאזניו וכן משמע מלשון הזוהר וכן ראוי לעשות לקרות

חדושי הגהות

קמא [א] וב"ב לקמן נסמך ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו שליח ציבור והוא ברכה לבטלה אפי"ג דקיימא לן ראש השנה (כט.) כל הנכחו

ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שמעתי שכתוב בספר הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראייתו כמובן אלא ששמעתי עכ"ל ואני הכותב זכיתי למואלו והוא צפופה ויקהל (כו.) וז"ל ואסיר למיקרי צאורייתא בר חד בלמודי ושחקין ושמעין מלה מפומיה כאלו קבלין לה האי שעתא מטורא דסיני ומאן דקרי צאורייתא ליהוי חד קאים עליה ושחיק דלא ישמח בר דיבור חד בלמודי לא תרין דיבורים לשון הקודש חד וחד הוא לא תרין ואי תרין משתכחין בס"ת גריעותא דרזא דמהימנותא איהו וגריעו דיקרא דאורייתא. וקודם לזה (כג.) כתוב אי הויה לזותא אשמעת לאודיין דבר נש לית מאן דזיית לה לעילא ולית דזייתין ליה אחרין בר מאן דשמע בקדמיתא נגין כך צעו לאסתמרא דלא ישמעון לההיא לזותא בני נשא ותו דמילתא דלזותא אחאחדא צעלמא עילאה ומלה דעלמא עילאה לא איצטרין למישמע כגוונא דא מאן דקרי צפופה דאורייתא חד קארי ומד לישתוק ואי תרי קראן צאורייתא גרעי מהימנותא לעילא ע"כ וכיון לדברי הזוהר אסור לקרות אלא אחד לכד ועכשיו שנהגו ששליח ליצור הוא הקורא העולה אסור לקרות אע"פ שלדברי הפוסקים צריך לקרות ואם לא יקרא כהצד דהוי צרכה לצטלה מאחר שלא נזכר זה בתלמוד כהדיא לא שנקיין דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים ועוד דהא איכא למימר דכל שהעולה שומע מה ששליח ליצור קורא ומכוין לצו לדבריו הרי הוא כקורא לשומע כעונה (סוכה לא.) הילכך צריך לזוהר העולה מלקרות עם שליח ליצור ומיהו אפשר שאפילו לדברי הזוהר ראוי לקרות והוא שלא ישמע לאזניו וכן משמע מהלשון השני שכתבתי דמדמה ליה למפלה שאסור להשמיע לאזניו ואע"פ שבלשון הראשון שכתבתי לא הזכיר אלא דיבור אפשר דכל שאינו משמיע לאזניו לא קרי ליה דיבור וכן ראוי לעשות לקרות העולה בנחת צענין שלא ישמיע לאזניו (ב): **ד בבי רומינא**

ד ואם שליח צבור רוצה לברך בעצמו ולקרות (ט) צריך שיהא אחר עומד אצלו דתניא בתוספתא חזן העומד לקרות אחד עומד ומחזן עליו עד שיקרא. (ט) וגרסינן גמי בירושלמי רב שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא וחזא חזנא דקרא ולא קאי בר אינש תחותיה אמר ליה אסיר לך כשם שניתנה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה (י) על ידי סרסור: ה אין הקורא ראוי לקרות (יא) עד שיכלה אמן מפי הציבור:

נוהגים שהעולה הוא קורא עקול רס כדין התלמוד וכדי שלא לבייש את מי שאינו בקי צדקוק הקריאה מעמידין מקרא אחד אלא העולה והמקרא אומר כל מיצה ומיזה מחלה ואח"כ אומרה הקורא ויש סמך למנהג זה ממאי דפירש רש"י בפרק קמא דשבת (יב:) אהא דתניא ז' אכל מסדר הוא ראשי פרשיותיו שמתוך שראש הפרשה שגורה צפוי הוא נזכר כולה למחר ומסייע את שצעה הקורים נקודה וטעמיה בלחש ע"כ. ואע"פ שהנוהגים מנהג זה המקרא אומר המיזה עקול רס נראה דלא דמי למאי דאמרין לא יקראו שנים עקול רס דהתם שניהם מוציאין המיזה מפייהם צבת אחת אכל הס כשהמקרא אומר המיזה העולה שותק וכשהעולה חוזר ואומר אותה המקרא שותק ולעולם אין שם אלא קול אחד לצד מהאי טעמא אפשר שאפילו לדברי ספר הזוהר שפיר דמי המנהג הזה: **ל**

ד ואם שליח ציבור רוצה לברך בעצמו ולקרות צריך שיהא אחר עומד אצלו דתניא בתוספתא (מגיזה פ"ג ה"א) העומד לקרות וכו' וגרסינן גמי בירושלמי (מגיזה פ"ד ה"א) רב שמואל בר רב יצחק על לבי כנישתא וכו'. כל זה כתבו הר"ף (יג.) והרא"ש (ס"י יא) בפרק הקורא את המגילה עומד: ובי"ש רבינו ואם ש"צ רוצה לברך בעצמו ולקרות. נחבאר בסיומן קל"ט (גראש): **ה אין הקורא ראוי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור. בטובה פרק ואלו נאמרין (לט): א"ר זירא אמר רב חסדא אין הציבור ראשין לענות אמן עד שתכלה צרכה מפי הקורא ואין הקורא ראוי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור והרמב"ם (תפלה פ"ב ה"ו) ורבינו לא כתבו אלא הא דאין הקורא ראוי לקרות עד שיכלה אמן מפי הציבור משום דאריך דאין הציבור ראשין לענות אמן עד שתכלה צרכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הצרכות כך הוא שאין עונין אמן עד שתכלה הצרכה מפי המצריך:**

דרכי משה

דמשמע קצת שהיו נוהגים מנהגא דידן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בתוספתא דבעינן אחד שמחזן על הקורא והוא בעי לישתוק ואין לזוז מדברי הפוסקים אף אם היו דברי הזוהר חולקים עליהם כן נ"ל דלא כביי שכתב דלא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם ובתוספות פרק ראווה ב"ד (ר"ה כו. ד"ה אבל שנים) כתבו בהדיא דהמנהג בזמן הזה ששנים קורין:

פרישה

ראיה מהירושלמי כלום שצריך שיהא אחר עומד אצלו ואפשר שנוסחא אחרתא הייתה לרבינו דבברי הירושלמי ח' וגרים ותמא חזנא דקרא אי גמי דספירא ליה לרבינו כיון שמסיים הירושלמי הטעם כשם שניתנה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה אם כן מה לי לקרות מה לי לתרגם ועל כרחך הא דנקט מתרגם לאו דוקא הוא: (י) על ידי סרסור וכו'. דכתיב (זכריה ה) האני עומד בין יי' ומיניס: (יא) עד שיכלה אמן מפי הציבור. בטובה פרק אלו נאמרין א"ר זירא א"ר חסדא אין הציבור ראשין לענות אמן עד שתכלה צרכה מפי הקורא ואין הקורא ראוי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור והרמב"ם ורבינו לא כתבו אלא הא דאין הקורא ראוי לקרות עד שיכלה אמן מפי הציבור משום דאריך דאין הציבור ראשין לענות אמן עד שתכלה צרכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הצרכות כך הוא שאין עונין אמן עד שתכלה הצרכה מפי המצריך: ב"י:

דרישה

הזוהר מירי בכי האי גוונא וחדע שהרי רימי הזוהר לא והוה מיוזא

מלמטה אבל המתפלל גופו ודאי ס"ל דמוחר להשמיע לאזניו והוא הדיו

16

הש"ץ, דאל"כ הוי ברכתו לבטלה דאיך יברך על מה שאחר יקרא. אבל כבר כתבו גדולי עולם דאפילו עם הארץ גמור שאינו יכול לקרות גם אחר הש"ץ, מ"מ עולה לתורה דשומע כעונה ויכול לברך [ט"ו] סס סק"ג ונסמך הגדולה, וגם רבינו הב"י בעצמו בספרו הגדול שם כתב על פי זוהר ויקהל (מ"ג י"ג) דבזה שומע כעונה ע"ש, וכן הוא המנהג הפשוט ברוב תפוצות ישראל:

ד איך לעלות לתורה מעצמו עד שיאמרו לו עלה. ולכן המנהג שהש"ץ אומר יעמוד פלוני בן פלוני. ולמי שקראו הש"ץ מחויב לעלות מיד, ואם אינו עולה גורם לו קיצור ימים, וכך אמרו בברכות [נה] ג' דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, ואחד מהם מי שנוהגים לו ספר תורה לברך ואינו מברך ע"ש, ועכשיו זהו נתינת הספר תורה שקורין אותו יעמוד וכו'. ואפילו הגבאי שהוא ראש הכנסת או החזן לא יעלו מעצמן עד שיאמרו להם לקרות:

ה וכתב רבינו הב"י בסעיף ג', דנהגו דש"ץ כשרוצה מברך וקורא בלי נטילת רשות, משום דהוי כאלו משעה שמינוהו לש"ץ הרשוהו על כך. עכ"ל. וכתב על זה רבינו הרמ"א דבמדינות אלו אין נוהגין כן ואין החזן עולה רק כשהסגן אומר לו לעלות, אבל אין קוראין לו בשמו כשאר העולין שקורין אותם בשם פלוני בר פלוני. עכ"ל. דבמדינת רבינו הב"י הש"ץ קורא מדעתו לכל הקוראים, וממילא דהוי כאלו נתנו לו רשות לעלות מעצמו דאל"כ מי יקראנו, אבל באלו המדינות אין הש"ץ קורא אלא למי שיאמר לו הסגן שיקראנו, ולכן הסגן קורא גם לו, רק בשמו לא שייך שיקראנו כיון שעומד אצל הס"ת ולא שייך לומר יעמוד שהרי כבר עומד כאן, אלא אומר לו שהוא יהיה מן העולים [כנ"ל הטעם מדרכי משה סק"א והגר"א (פ"ג) סק"ה (ד"ה ונמדיעם)]:

ו עוד כתב, דמי שאביו עבריין לכל התורה כולה, קורין אותו בשם אבי אביו אבל לא בשמו לבד שלא לביישו ברבים. ודווקא שלא עלה מימיו בשם אביו, אבל אם הוא גדול והורגל באותה העיר לעלות בשם אביו ואח"כ נתהפך, קורין אותו בשם אביו כמו שהורגל, שלא לביישו ברבים, וכן אם איכא למיחש לאיבת הנהפך. ואסופי ושתוקי, קורין אותו בשם אבי אמו, ואם אינו ידוע, קורין אותו בשם אברהם כמו לגר. עכ"ל. והנה שתוקי הוה שמכירין אמו ולא אביו, אבל אסופי גם אמו אין מכירין כדתנן בריש פרק עשרה יוחסין, וא"כ מניין יודעין שם אבי אמו, ואמנם משכחת לה גם באסופי כמבואר באהע"ז סימן ד' סעיף ל"ב ע"ש. [עין ט"ו סק"א שגמגם לכתוב בשם אבי אמו משום גט ע"ש, ול"ע דל"כ גם בשם אבי אביו ובשם אברהם יש לחוש, וכבר הקשה כן האליה רבה סק"ד, חלף אין חשש בזה דהרי שוקר בשעת הגט. ועיין מנחת השקל סק"ב ופרמ"ג (מש"י) סק"א ובניית שמואל אהע"ז סימן קכ"ט וס"ק י"ט ונט"ו סס ס"ק ע"ו ודו"ק]:

ז רבינו הב"י בסעיף (ד') [ג'] פסק דסומא אינו קורא לפי שאסור לקרות אפילו אוח אחת שלא מן הכתב. עכ"ל. ורבינו הרמ"א כתב דעכשיו קורא סומא בתורה כמו שאנו מקרים בתורה לעם הארץ. עכ"ל. וכתב זה בשם מהרי"ל, כלומר דכן המנהג אף שדעתו אינו כן כמו שכתב בספרו דרכי משה (פ"י קמ"א סק"א) ע"ש, וכן הכריעו גדולי אחרונים, וכתבו דכבר נהגו לקרות סומא בפניו גדולי עולם ולא מיחו [נ"ח (ס"ג) ומג"א סק"ד וט"ו נסמין קמ"א סק"ג ואל"ה רבה סק"ה], מטעם דכיון דהאידינא קורא הש"ץ ולא העולה בעצמו אין חשש בזה אך עכ"פ בעינן שיקרא התיבות אחר הש"ץ [עין מג"א ס"ט]. ואין תימא שזה מברך ואינו יכול לקרות ואיך יקרא אחר בעדו, דשינוי בתוספתא דמגילה (פ"ג ה"ב) ובירושלמי [פ"ג (מגילה פ"ד ה"ב)] מעשה בר"מ שקרא מיושב ונתנה לאחר ובידו:

עליה, ופריך וכי זה קו המיה מכאן שהשומע כקו מה: דאיהו כלל דהתם המו הסומא אינו ראוי, וכדאמר לבילה אין בילה

ה ויש לי תמיה רבה בענין בספרו הגדול בסיני ספר האשכול (הלכות קריאת) ו בפרק הקורא את המגילה בתורה, היינו לומר דאינו אוקמי אינש אחרינא וכו' משנה בשום מקום, ואדרב פוחח פורס את שמע אב וכו' וסומא פורס את ש הזכיר בסומא קריאת התו לדקדק להיפך מדגבי פוחו לא תני לה שמע מינה דמו לשנות זה בסומא כיון ובודאי שכן היתה הגירסא מצאתי ברי"ף (ט"ו) גירסא הפשוט שסומא עולה לתו אינו ידוע לקרות, י"ל לפי מה ש (שם) דה דגריס שכתב אי אינו חלף למנוח מן המונח ולא ל דאי אפשר צענין אחר מותר ל וינינו י"ב יוסף ורע ששם שאלמו קט"ו: וס"ס יש הרבה פסוקים. ונ סימן מ"ט (פ"ג)

ט ב"ר אחד מהקוראים מב ואין זה שייך לבר אלו נתקנו משום כבוד ה ברכת התורה ותיכף קראו מברך כדרכו, ואין לומר ברכת אשר בחר בנו לעצב תיכף ברכה עצמה זו בלי חשש בזה כיון שעושה כ דבאמת יפסיק בפסוקים דברים שאומרים אחר ברכ אין פנאי מ"מ דרך הלוחו פסקי [מג"א סק"א] כמו י

התקרא פריצמאן

ז"ז / תר"ו

(שיכרך) [שבירך] ברכת התורה לעצמו, כבר נפטר מלברך ברכת אשר בחר בנו, ולא גרע ממי שנפטר באהבה רבה כמ"ש בסימן מ"ז (פ"ט), ולא יברך רק לעסוק וזהו ערב נא, ואע"ג דלפ"ז הקדים אשר בחר מברכות אלו ובברכת התורה אינו כן, מ"מ אין חשש בזה:

י הברכה ראשונה על התורה היא אשר בחר בנו וכו' שהיא מעולה שבברכות [ברכות יא:], לפי שיש בה הודאה למקום ושבח לישראל ולתורה [כ"ט] (ט"ז ד"ה טו). וברכה אחרונה אשר נתן וכו', וזו היא תורה שבכתב, וחיי עולם נטע בתוכינו זו היא תורה שבעל פה, שעיקר לימוד התורה היא תורה שבעל פה ולא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה [גיטין ס:]. וברכה זו נאה לאומרה לאחר הקריאה דעל מה אנו זוכין לחיי עולם הרי בשביל לימוד התורה, ולכן לאחר הלימוד שהיא הקריאה נאה ברכה זו. ונאס' סיפן זכין לפניה אשר נתן ולאמריה אשר נאס' מג"א [ק"ה]:

יא בזמן המשנה לא היו כל העולים מברכים, אלא הראשון היה מברך לפניה והאחרון לאחריה וכל העולים היו קוראים בלא ברכה ויצאו כולם בברכת הראשון והאחרון שהרי כולם עניין אחד הם, וכך שנינו במשנה ריש פ"ג דמגילה (ה). וחכמי הגמרא תקנו שכל אחד מהעולים יברך לפניה ולאחריה, גזירה משום הנכנסים באמצע הקריאה יאמרו שאין ברכה בתורה לפניה ומשום היוצאים שלא יאמרו אין ברכה לאחריה מפני שראו כמה עולים שלא ברכו [מגילה נא:]. ויראה לי שלא הוצרכנו לטעם זה אלא בזמן שהעולה קורא בעצמו, אבל כפי המנהג אצלנו שהש"ץ קורא בהכרח שכל העולים יברכו דאל"כ במה ניכר שעולים לתורה:

יב העולה לתורה פותח התורה ורואה הפסוק ד (כ) שצריך לקרות ומברך כשהיא פתוחה. ובשלהי מגילה (ג) פליגי בזה תנאי, דרבי מאיר סובר דרואה וגולל הספר תורה ומברך ואחר הברכה פותחה וקורא, והטעם דאם יברך כשהיא פתוחה יאמרו שהברכות כתובות

עליה, ופרך וכי זה קורא וזה מברך, א"ר ירמיה מכאן שהשומע כקורא [נ"ז ס:], אבל אין מזה ראייה כלל דהתם המברך ראוי לקרות אבל הסומא אינו ראוי, וכדאמרין בעלמא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: L

ה ויש לי תמיה רבה בענין זה על רבינו הבי"ד בספרו הגדול בסימן קמ"א שכתב בשם ספר האשכול (הלכות קרי"ת) וזה לשונו: דהא דתנן בפרק הקורא את המגילה סומא אינו קורא בתורה, היינו לומר דאינו קורא על פה, אבל אוקמי אינש אחרינא וכו'. עכ"ל. והרי אינה משנה בשום מקום, ואדרבא כך שנינו שם [מג]. פוחח פורס את שמע אבל אינו קורא בתורה וכו', סומא פורס את שמע וכו' ע"ש, ולא הזכיר בסומא קריאת התורה כלל, ואדרבא יש להקדק להיפך מדגבי פוחח תני לה וגבי סומא לא תני לה שמע מינה דמותה, אך אפשר דא"צ לשנות זה בסומא כיון שאינו יכול לראות, ובוודאי שכן היתה הגירסא אצלם במשנה, וכן מצאתי ברי"ף (טו) גירסא זו. מיהו המנהג הפשוט שסומא עולה לתורה. [ומה שהקשיו הא' אינו ראוי לקרות, י"ל לפי מה שכתב המ"ז ציומא ע'. (ד"ה גמרא) דזה דדברים שנכתב חי אמה ראוי לומר על פה, אינו חלף למנוח מן המנוח ולא לניכוח ע"ש, וא"כ סומא דאי אפשר עניין אחר מותר לכחלה. וזוהי נחמ' דהא מלינו רב יוסף ור' שש' שאלנו מהגדה כמזכיר בפסחים ק"טז, ושם יש הרבה פסוקים. וכבר בארנו עניין זה לעיל סימן מ"ט (פ"ג ע"ש):

יג בל אחד מהקוראים מברך לפניה ולאחריה, ואין זה שייך לברכת התורה דברכות אלו נתקנו משום כבוד התורה. ואפילו בירך ברכת התורה ותיכף קראוהו לעלות לתורה, מברך כדרכו, ואין לומר כיון שעתה בירך ברכת אשר בחר בנו לעצמו איך יחזור ויברך תיכף ברכה עצמה זו בלי הפסק בנתיים, דאין חשש בזה כיון שעושה כתקון חכמים, ועוד דבאמת יפסיק בפסוקים או במשנה דאלו דברים שאומרים אחר ברכת התורה, ואף אם אין פנאי מ"מ דרך הלכות יכול לומר איזה פסוק [מג"א ק"ה] כמו 'יברך' שהוא פסוק קצר. אמנם אם קראוהו לעלות לתורה קודם

לכל התורה נבי אביו אבל רבים. ודווקא אם הוא גדול ו אביו ואח"כ כמו שהורגל איכא למיחש קורין אותו, קורין אותו נה שתוקי הוה אסופי גם אמר עשרה יוחסין, אמו, ואמנם באהע"ז סימן י"ח שגמגם לכתוב י"כ גס נסס א"י זה כן האליה רבה נשעם הגט. ועיין וק"ה ונתיב שמואל ונתיב שם ס"ק טו

עסק דסומא אינו רות אפילו אות' כינו הרמ"א כתב מו שאנו מקרים וכתב זה בשם ו' שדעתו אינו כן זה (פי' קמ"א ק"ה) חזונים, וכתבו ינו גדולי עולם סק"ד וט"ז נסימן ס דכיון דהאינא ו אין חשש בזה, בות אחר הש"ץ מברך ואינו יכול דשנינו בתוספתא נתנה לאחר ובירך

פרשת פרה וזכור נכון

18

דהא זהו ווראי דאם הטעם מפני כבוד הצבור א"צ לחזור ולקרות, וא"כ הוא הדין אם הטעם מפני כבוד התורה דא"כ היה לו להירושלמי לחלק בכך:

ב דבר פשוט הוא דגם העולה לתורה צריך לעמוד, דהא הקורא קורא במקומו, מיהו כל העם א"צ לעמוד, וכך פסקו הראשונים. אמנם יש מהדרים לעמוד, ובוודאי נכון הוא, שהרי במעמד הר סיני כולנו עמדנו, ועוד דהא מימות משה ועד רבן גמליאל הזקן למדו תורה בעמידה [מגילה טז], והיינו דתנן שלהי סוטה (טז) דמשמת רבן גמליאל הזקן בטלה כבוד התורה. והמרדכי (טז ס"ו פ"ג) כתב שכן נהג מהר"ם, וגם עתה היראים עושים כן, וכבוד התורה הוא. אבל בין גברא לגברא, אין קפידא כלל [ג"מ טז]. ועוד יתבאר בזה בסימן קמ"ו סעיף ח' ע"ש:

ג וגם לסמוך על איזה דבר אסור, דהכי אמרינן בזבחים [י"ט:] דעמידה ע"י סמיכה לא הוי עמידה, ולכן צריכין שניהם העולה והקורא לעמוד ממש. ואם לא יכלו להסתכל בהתורה מפני ריחוק הראייה, יוכלו לכופף ראשם להספר תורה אבל לא יסמוכו על שום דבר לא על הכותל ולא על השולחן ולא על עמודיו, אלא א"כ הם בעלי בשר דאז מותרין לסמוך קצתו, וכמה הוא קצת, עד שאם ינטל אותו דבר לא יפול [מג"א סק"ג]. ואע"ג דבכחשן משפט ריש סימן י"ז (פ"ג) לענין עדים נתבאר דעמידה ע"י סמיכה מקרי עמידה, שאני התם דעמידה דשם אינו לעיכובא, אבל כאן אע"ג דבדיעבד א"צ לחזור כמ"ש מ"מ לכתחלה הוי לעיכובא מפני כבוד התורה, וגם זהו קצת קילות ראש בקריאת התורה. [גליה רבה סק"ג, וזה מיושב קושי המג"א סק"ב, ועט"ו סק"א]:

ד שנים אין קורין בתורה, דתרי קלי לא משתמעי. ולכן אם הקורא הוא העולה בעצמו, יקרא הוא לבדו והש"ץ העומד אצלו ישתוק לגמרי, וכך היה בזמן הקדמון. אבל אצלנו אין העולה קורא רק הש"ץ, וכתבו הרא"ש (מגילה פ"ג ס"ו ב) והטור הטעם שנהגו כן, לפי שאין הכל בקיאים בטעמי הקריאה ואין הצבור יוצאין בקריאתו, והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו יבואו לידי מחלוקת, ולכן המנהג בלא פלוג שלכולם קורא הש"ץ וא"כ הש"ץ הוא במקום הקורא. ועתה אם גם העולה לא יקרא הוי ברכתו כלבטלה, ולכן כתבו דגם העולה יקרא עם הש"ץ בלחש, דהא דתרי קלי לא משתמעי היינו כששניהם מדברים בקול אבל אם השני מדבר בלחש לית לן בה. ויקרא בלחש עד שלא ישמיע לאזניו, אמנם אם גם משמיע לאזניו אין חשש בזה, כמו בתפלה דתקנו בלחש ועכ"ז אם משמיע לאזניו אין מונעין אותו מזהו"ל כמ"ש בסימן ק"א (פ"ה):

ה מיהו עכ"פ מדברי הטור והשו"ע (פ"ה) נתבאר דהעולה מוכרח לקרא אחר הקורא בלחש, ואם לאו הוה כבירה לבטלה. ורבינו הב"י בספרו הגדול כתב ד"ל דאף אם לא קרא כלל הוי שומע כעונה, וכן מוכח להדיא מירושלמי דמגילה (פ"ג) [פ"ד] (ס"ה) דפריך וכי זה קורא וזה מברך ומתריך שהשומע כקורא, וכבר הבאנו זה בסימן קל"ט סעיף ז' ע"ש. ומ"מ ווראי יותר טוב שהקורא יאמר בלחש, מיהו אם לא אמר כגון שהוא עם הארץ שגם זה אינו יכול, יכולים לסמוך על הירושלמי הזה. [הט"ו סק"ג הניח זה ראייה לסומא, וכמננו טס דלסומא אין ראייה, וגם צירושלמי י"ל שהעולה קרא בלחש, וזה שאומר שומע כקורא כלומר כקורא לפני הציבור שפיניו אין שומעים מהעולה. ומלשון הרא"ש והטור משמע להדיא דאם העולה שומק לגמרי הוה זרקה לבטלה, וכן אמנו נוהגים]:

פסקי משנה ברורה

[א] במשנ"ב (סק"ה): וה"ה הסגן שעומד אצל הס"ת. [ב] במשנ"ב (סק"ה) כתב דכשצריכין לשחות להס"ת לראות ועי"ז בא לידי סמיכה, יש להחזיר. וכן הסגן שאוחז ביד מכסף ההורות הקורא השורה והתיבה, אם צריך לשחות

ולסמוך מותר, ע"ש. [ג] במשנ"ב (סק"ד) כתב דה"ה חולה או זקן הרבה. ואם צריך לסמיכה גמורה, מותר גם בזה. [ד] במשנ"ב (סק"ג) הביא דיעה זו, ובשעה"צ (א"ח י"ג) כתב דלפי דעה אחרת בתפילה א"כ בקרה"ת אין קפידא כלל אם

יש מקומות שנוהגים הגמרא, וכדי שג יודע הטעמים מעמידין והמקריא אומר כל תיבה אומרה הקורא, וזהו מן ויש סמך לזה מרש"י ב שכתב שמסייע את שבע וטעמים בלחש ע"ש. ואין כששניהם אומרים בבח כשהמקריא אומר שותק העולה והמקריא שותק [ג"ן]. ומלשון רש"י מב אומר בלחש לית לן בה, עתה שראיתי מקומות פט אחד שיודע לקרות, ואחד לפני הקורא שקורא בתו שזה ישתוק בשעה שזה ותיבה יעשו כן דזהו מה ולכן לכל הפחות שהאומר בלחש אל הקור:

בירושלמי מגילה שם התורה ע"י משה רבינו, כמו כן בע צריך להיות ע"י סרטור. וי הוא הקורא הרי הש"ץ הוא שהעולה היה קורא הצר אצלו. ואם הש"ץ רוצ ולקרות, צריך שיעמוד א מדקדים שמשני צדדי הו הקורא מצד אחד והסגן מ בשעת מתן תורה הקב"ה כתב הלבוש (פ"ו)

ח אין הציבור רשאים לענו

משמיע לאזניו, וצריך עיין למעשה וכתבו האחרונים שהמנהג שהקורא בקול רם וממשיך קצת יותר מן ארון לשמוע וכו'. [ו] במשנ"ב (ס"ג) עלה, לא ירד. [ז] במשנ"ב (סק"ו) נפק"מ בין אחים מן האב או מן אם בן בנה. ובמקום הצורך יש להא אפרים מתיר במקום הצורך ג

19

Pomeran ts'lik Aryeh

ב"ה

ס פ ד

ע מ ק ב ר כ ה

על עניני ברכות ותפלות ומוצות השייכות להן
וגם על מוצות זמניות

כולל

חידושים וחידושי דינים ביאורים והערות בענינים אלו

אשר חנני ד' בשבתי פה בארץ הקודש

בעיר פתח תקוה ת"ו

ארי' ביר זאב פומרנצ'יק

קדושת כהן ולוי

[א]

וכעין זה איתא גמי בירושלמי פ"ג דבכורים ה"ג, גבי הא דתנן שם דכל בעלי אומניות שבירושלים היו עומדין מפני מביאי בכורים ריב"ב בשם רב הונא ב"ח בא וראה כמה גדול כחן של עושי מצוה שמפני זקן אין עומדין ובפני עושי מצות עומדין אמר ריב"ב אילין דקיימין קומי מיתא לא מקומי מיתא אינון קיימין אלא מן קומי אילין דגמלין לי חסד. והרע"ב על המשנה שם כתב, דגם מפני נושאי התינוק לברית מילה צריכין לעמוד מה"ט דהביבה מצוה בשעתה. הרי דאף דעמידה מפני זקן הוי עשה מפורשת ועמידה מפני עושי מצוה לא מצינו ע"ז שום עשה, אעפ"כ בעלי אומניות אין עומדין מפני זקן ועומדין מפני עושי מצוה בשעתה. וע"כ היינו מטעם כבוד ה' הוא דעומדין, דבשעה שעוסקין במצוה יש בזה כבוד ה' ומחוייבין לעמוד לתת גודל לשמו.

בב"י סי' קל"ה הביא בשם המהר"ק, דבמקום שנוגע לכבוד הצבור להעמיד מנהגם (יעו"ש באיזה אופן) לא משיגיחין על כבוד הכהן. וכתב הב"י, משום דכבוד הצבור יותר חמור מכבוד הכהונה וכהן נדחה מפני כבודם.

ולכאורה צ"ע, הא כבוד הכהן הוי מצות עשה גמורה, וקדושתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון, והרמב"ם מנאה במנין המצות, ועל כבוד הצבור לא מצינו עשה מפורשת ע"ז, ולמה דוחים עשה גמורה מפני כבודם.

ונראה, דכיון דכל בי עשרה שכינתא שריא, נמצא שכבודם הוי כבוד השכינה וכבוד ה', וע"כ נדחה כבוד הכהונה מפני כבוד הצבור דהוי כבוד שמים.

[ב]

מישראל, כדכתיב בפי' ראה: השמר לך פן תעווג את הלוי כל ימך על אדמתך. ואף שרש"י פי' שם דדוקא על אדמתך אבל בגולה אינו מוזהר עליו יותר מעניי ישראל, וכן הוא בספרי שם, נראה דזהו מדאורייתא, אבל מדרבנן מוזהרים עליו בכל מקום אפי' בזמנה"ז. וזהו דתנן בסוף הוריות דלוי קודם לישראל, סתמא משמע אפי' בזמנה"ז. ומתורץ בזה קושיא הב' של המג"א שם. והא דהגמ' מביא שם הקרא בעת ההיא הבדיל את שבט לוי וגו', דלוי קודם, הוי אסמכתא בעלמא, ועיקרו אינו אלא תקנתא דרבנן לענין צדקה, ולענין קריאת התורה דלא לייתי לאינצווי, אבל לכל שאר הדברים אין שום קדימה ללוי על ישראל.

הטור בס"י ר"א הביא בשם מהר"ם מרוטנברג, דאין ללוי דין קדימה לברך ראשון בסעודה לפני ישראל. והא דקאמר בירושלמי גיטין פ"ה: אמר ריב"ל מימי לא בירך ישראל לפני, לא מצד לוייה אלא מצד גדולתו. והמג"א שם הקשה ע"ז ממתני' דסוף הוריות, דלוי קודם לישראל לענין צדקה, וכן פסק ביו"ד סי' רנ"א, וכיון דהוינו דליטול צדקה ולקרית בתורה לוי קודם ה"ה לשאר דברים.

ולענ"ד נראה, דהא דלוי קודם לישראל לענין צדקה, לאו כשום כבוד וקדושת לוייה הוא, אלא דזהו דין מיוחד בצדקה, דאנו מצווים להחיותו יותר

קריאת התורה

[א]

דעת הרשב"א והריב"ש והאבודרהם בשם רבינו סעדי, הובאו בב"י בהל' קריאת התורה, דמי שאינו יודע לקרות אסור לעלות לקרות בתורה. **הנה** לכאורה קשה, למה לא יוכל לברך על קריאת הש"ץ, הא קיימ"ל דשומע כעונה, ונחשב קריאת הש"ץ כאלו קרא הוא בעצמו. וכן הקשה הב"י סי' קמ"א. וצ"ל דסברי, דעיקר הדין שומע כעונה אינו

הרא"ש רפ"ג דמגילה כתב, דגם העולה לקרות בתורה יקרא בנחת עם הש"ץ שלא תהא ברכה לבטלה ואותו שאינו יודע לקרות אין ראוי שיקראו ש"ץ והויא ברכה לבטלה ולא מסתבר שהוא יברך על קריאת הש"ץ. עכ"ל. וכן כתב בחטובה כלל ג', שיקרא עם החזן מתוך הכתב אבל עיברך הוא על מה שהחזן קורא והוא לא יקרא כלל לא יתכן. עכ"ל. וכן הוא גם

כמותו שיוכל לברך על קריאת הש"ץ, כיון דעיקר הברכה היא ברה"ת על מצות לימוד התורה, הוי מצוה שבגופו, ולא שייך בזה שלוחו כמותו, כנ"ל. ואף דגם בהרהור מקיימים מצות לימוד התורה וכ"ש בשמיעה, דשומע כעונה, וכן הקשה הגר"א על מה שפסק בשו"ע סי' מ"ז דעל הרהור אין מברכין ברה"ת, — הרי כבר תירץ הח"א ב"ג, גשמת אדם, דכיון דברה"ת לפינן מכי שם ה' אקרא הבר גודל וגו', גזה"כ הוא דבעינן דוקא קריאה ולא הרהור ושמיעה. וע"כ שפיר כתב הרא"ש שהעולה יקרא בלחש עם הש"ץ ויברך על קריאתו בלחש, אף שאינה קריאת הצבור, דהא אינם שומעים קריאתו, משום דהברכה אינה על הקריאה בצבור אלא על לימוד התורה שלו, ואך שתקנו לברך אותן בשעת הקריאה בצבור, והרי שפיר מברך בשעת קריאת הש"ץ דהוי קריאה בצבור.

בירושלמי רפ"ד דמגילה: תני מעשה בר"מ שקרא → המגילה מיושב בביתו כ"נ של טבעין ונתנה לאחר ובירך עליה מה נתנה לאחר ומברך עליה זה קורא וזה מברך ר"ה בשם ר' ירמי' מכאן שהשומע כקורא לכאורה קשה, מה היחה הקושיא של הירושלמי, וכי זה קורא וזה מברך, וכי לא ידע הדין המוכר בהרבה מקומות בש"ס וגם בש"ס ירושלמי דשומע כעונה, הלא זוהי משנה מפורשת בפ"ג דסוכה גבי קריאת ההלל דיוצאין יד"ח קריאת ההלל ע"י שמיעת המקרא ההלל; דשומע כעונה. ונראה, דס"ד דירושלמי היתה, דהדין שומע כעונה אינו אלא לענין שיוצא יד"ח ע"י ברכה וקריאה של חברו, אבל לא נחשב ע"י כקורא הוא ממש לענין שיוכל לברך ע"י ברכת קריאת המגילה על מקרא מגילה, וע"ז מסיק הירושלמי: „מכאן שהשומע כקורא, פי', דשומע כעונה הוי כקורא ממש בפיו ושפיר יכול לברך על מקרא מגילה על שמיעתו. וא"כ, לכאורה קשה מזה הירושלמי על דעת הרא"ש וסיעתו הנ"ל, דלמה לא יוכל לברך על קריאת הש"ץ, הא שומע כעונה הוי כקורא בפיו ממש.

שוב ראיתי בחי' הריטב"א פ"ג דמגילה, וכן כתבו גם המרדכי בחולין בפ' כסווי הדם בשם רבינו שמחה, והבעל העיטור בהל' מגילה, דהירושלמי מיירי דוקא בברכה שלאחריה, בברכת הרב את ריבנו וכו', אבל בברכה שלפניה אין נראה שאחד מברך ואחד קורא, אלא הקורא בעצמו חייב לברך. והיינו משום דסברי, דבאמת שומע כעונה לא נחשב כקורא בפיו ממש, וע"כ בברכה שלפניה, דהנוסח הברכה הוי „על מקרא מגילה", בעינן קריאה ממש, משא"כ בברכה שלאחריה, והיינו כדעת הרא"ש וסיעתו הנ"ל. אמנם בהגהות אשרי פ"ג דמגילה בשם „אור זרוע" כתב,

אלא לענין שיוצא יד"ח ע"י ברכה וקריאה של חברו, אבל לא נחשב ע"י כקורא הוא ממש, וע"כ אינו יכול לברך על קריאת הש"ץ, וכדעת רש"י בסוכה ד' ל"ח, דבאמצע התפלה אם שמע קדיש או קדושה ימתין מלהתפלל וישתוק ויכוין. למה שאומר הש"ץ, דשומע כעונה, ואעפ"כ לא חשיבא הפסק בתפלה, משום דשומע כעונה אינו אלא לענין לצאת אבל לא חשיבא כעונה ממש, [אך דעת ר"ת ור"י בתוס' ברכות ד' כ"א, דאדרבה אם שומע כעונה הוי הפסק בתפלה אם ישתוק לכוין להש"ץ, משום דסברי דשומע כעונה נחשב כעונה בפיו ממש, וא"כ לפ"ד שפיר יוכל לברך על קריאת הש"ץ. וכן דעת הנ"י בשם ספר האשכול והאגודה והמהר"ל, הובאו בב"י סי' קמ"א, דגם סומא עולה לקרות בתורה ומברך על קריאת הש"ץ, וכן דעת רבינו יונה בפ' אין עומדין. יעו"ש].

אך קשה, דא"כ מה מהני מה שקורא בלחש עם הש"ץ שלא תהא ברכתו לבטלה, הא הברכה היא על הקריאה בצבור נתקנה, ואיך יוכל לברך על קריאתו בלחש, הא לא הויא קריאת צבור, דהא אין הצבור שומעין קריאתו אלא קריאת הש"ץ, ועוד קשה, לפ"מ שכתב ה"ח, יעקב" בהל' פסח סי' תל"ב, דאם עושה שליח לעשות מצוה בשבילו, כגון לבדוק חמץ, שפיר יוכל המשלה לברך עליה ולא מקרי ברכה לבטלה, משום דשלוחו של אדם כמותו ופעולת המצוה מתייחסת להמשלה ומקרי הוא עושה המצוה, א"כ קשה, למה לא יוכל לברך על קריאת הש"ץ, הא הש"ץ קורא בשבילו ומקרי הוא עושה מצות הקריאה ושפיר יוכל לברך עליה. ונהי דבמצות התלויות בגופו לא שייך לומר כן, אלא דוקא במצות שאינן תלויות בגופו, כגון בדיקת חמץ והפרשת תרומה והלה, שעיקר המצוה אינו אלא שמעשה הדבר, שיבדק הבית ושיפורש התרומה והמעשר, יהי ע"י מי שיהי, מ"מ הרי גם קריאת התורה אינה מצוה התלויה בגופו, רק שתקרא התורה בצבור וישמעו קריאתה, ונמצא שמעשה הקריאה להשמיע לצבור תוכל להעשות ע"י שליח, ושפיר נימא בזה שלוחו של אדם כמותו שיוכל לברך עליה.

ומכל זה נראה בדעת הרא"ש וסיעתו, שסברי, דהברכות של קריאה בצבור אינן על מצות הקריאה בצבור, דהא לא מברכי „אשר קדשנו במצותיו וכו'" אלא „אשר בחר בנו וכו'", ועיקר הברכות אינן אלא ברכות התורה על מצות לימוד התורה, אלא דחכמים תקנו וחיובו לברך ברה"ת עוד הפעם בשעת הקריאה בצבור לפני ולאחריה. וכן דעת רבנו שמעי' תלמידו של רש"י בשם רש"י, הובא בדברינו לעיל בריש הל' ברכות התורה. יעו"ש. ולפ"ז שוב א"א לומר בזה שלוחו

לפניה, משום דכיון שנשתתק הראשון ה"ל היסת הדעת, הא לא"ה ה"י שפיר יוצא השני בברכת הראשון. אף שהדין שכל אחד מהקוראים מברך לעצמו ואין יוצאין בברכת חברו — כן הקשה לו רבינו אפרים. והשיב רבינו יואל: אי לאו מיזום הנכנסים והיוצאים היו כל ז' הקוראים יוצאין בברכת הראשון, הרי דמוציא את הרבים, והיכא שנשתתק ליכא למיחש לנכנסים ויוצאים, דקלא אית ל"י. עכ"ל. לכאורה אינו מובן, הרי זה שנשתתק לא ה"י יודע שישתתק, וא"כ הרי לא כיון להוציאם בברכתו, וגם השומעים לא נתכוונו לצאת, ואיד יוצאין בברכתו. וצ"ל דסבר רבינו יואל דמצות אין צריכות כונה, וע"כ שפיר יוצאין בברכתו אף עולא כיון להוציאם והם לא נתכוונו לצאת, וכמבואר בב"י סי' רי"ג דהא דבעינן בברכות כוונה לצאת ולהוציא הוא משום מצות צריכות כוונה.

עוד כתב שם רבינו יואל: מכאן יש לפסוק דארס העומד לקרות בתורה ובירך לפניה וקרא מקצת ופסק ודיבר דברי תורה או דברי חול צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה אם רוצה לקרות יותר דהוי הפסק. עכ"ל. הנה, ממה שכתב שאם הפסיק בד"ת באמצע הקריאה דהוי הפסק לענין ברכה, ע"כ מוכח דסבר דהברכה היא על המצוה של קריאה בצבור. דאם נימא דסבר כדעת הרא"ש וסיעתו הנ"ל, דעיקר הברכה היא ברה"ת על המצוה של לימוד התורה, א"כ למה יחשב הפסק מה שהפסיק בד"ת. וע"כ דהברכה היא על מצות הקריאה בצבור. אך רבינו אפרים חולק שם עליו ודעתו דגם המפסיק באמצע הקריאה לא הוי הפסק להצריכו ברכה אחרת. וכן פסק בשו"ע סי' ק"מ. וכתב דהה"ת, הובא במ"ב שם, דאם הפסיק בין הברכה להקריאה, אפי' הפסיק בד"ת, לכו"ע צריך לברך. ולענ"ד נראה, שאם הפסיק בד"ת שאין לחזור ולברך. דהא לדעת הרא"ש וסיעתו הנ"ל דברכות הקריאה הוויין ברה"ת, ודאי דהפסק בד"ת לא הוי הפסק, וספק ברכות להקל.

דגם בברכה שלפניה זה קורא וזה מברך, והיינו כדעת התוס' וסיעתם הנ"ל דשומע כעונה הוי כקורא בפיו ממש. הרי לנו מחלוקת מפורשת של ראשונים אם שומע כעונה נחשב כקורא בפיו ממש או לא.

ובמרדכי פ"ג דמגילה בשם רבינו יואל ראיתי, שמפרש הירושלמי הזה, שאותו האחר שנתנו ר"מ לברך לא בירך על שמיעתו, אלא בירך את הברכה בשביל הקורא ר"מ, וכדין כל הברכות שאע"פ שיצא מוציא ומברך בשביל חברו. אך לשון הירושלמי מכאן, "שהשומע קורא", ולא קאמר, "השומע כמברך", לא משמע כדבריו.

ירושלמי מגילה פ"ד ה"ה וברכות פ"ה ה"ג: ה"י קורא בתורה ונשתתק זה שעומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון אי תאמר ממקום שהפסיק הראשונים נתברכו לפניהם ולא נתברכו לאחריהם האחרונים נתברכו לאחריהם ולא נתברכו לפניהם וכתוב תורת ה' תמימה שחאה כולה תמימה. הנה כל הראשונים מפרשים, שזה שעומד תחתיו, שמתחיל ממקום שהתחיל הראשון, מברך גם לפניו. אך דעת הרמב"ם בפ"ב מתפלה ה"ו, שאינו מברך לפניו. וכתב הכ"מ בטעם הרמב"ם, משום דאנו מצרפים קריאתם כאילו היא אחת וברכתו של ראשון תעלה לכל הפסוקים גם לקריאת האחרון. ונראה, הא דסומך על ברכת הראשון אף שהראשון לא כיון להוציא בברכתו, צ"ל בדעת הרמב"ם, דסבר, דהברכות של קריאה בצבור הן על המצוה של קריאה בצבור [ולא כדעת הרא"ש וסיעתו הנ"ל], ומצוה זו הרי אינה תלויה בגופן, רק ששקרא התורה בצבור, וא"כ שפיר נוכל לומר בזה שלוחו של אדם כמותו והאחרון קורא בשביל הראשון ונחשב קריאה זו כאילו קרא הראשון, וע"כ שפיר עולה ברכת הראשון גם להקריאה שקרא האחרון.

ובמרדכי פ"ג דמגילה בשם רבינו יואל פ"י טעם הירושלמי, הא דצריך לברך השני גם

ב

הובא בב"י סי' נ"ט, וכן היא דעת הרמב"ן במלחמות, דהעיקר תלוי בתמימת הברכה, שאם התמימה היתה כדיון, אף שהפתיחה לא היתה כדיון, כגון שפתח במעריב ערבים וסיים יוצר המאורות, שפיר יוצא, וכן פסק הגר"א שם בביאורו והרבה להשיג על פסק השו"ע בכמה ראיות, יעו"ש, וא"כ כאן שתמימות הברכות שזה בשניהם, דבין בברכת אשר בחר בנו ובין בברכת אשר נתן לנו החתימה היא נותן התורה, וא"כ אם בירך לאחר הקריאה אשר בחר בנו, נהי דהפתיחה לא היתה כדיון, מ"מ הרי החתימה היתה כדיון, ושפיר יוצא ידי הברכה.

כתב דהה"ת, הובא במ"ב סי' קל"ט, דאם טעה הקורא בברכה שלאחר הקריאה ובמקום ברכת אשר נתן לנו וכו' אמר ברכת אשר בחר בנו וכו', אינו יוצא ידי הברכה, וצריך לחזור ולברך ברכת אשר נתן.

ולענ"ד יש לגמגם בזה הרבה, לבד דעיקר הדבר אינו מוכרח, דאיפה מצא כן דשינוי נוסח הברכה בין מלפניה לאחריה מעכב בדיעבד, בפרט בדבר זה שאין לו עיקר בגמרא אלא במסכת סופרים, — אלא דאפי' אם נימא כדבריו ג"כ קשה, דהרי דעת הרשב"א,